

Jak je to utvořeno?

Ani slovenské, ani alternativní, ani divadlo

V Alfredu ve dvoře mělo pražské publikum možnost seznámit se s tvorbou slovenské divadelní skupiny Med a prach, konkrétně s inscenacemi eu.genus a Temná noc +/- Obrazy pre srnky. Jejich těžko definovatelná scénická díla jsou především zkouškou divákovy pozornosti a citlivosti.

ANNA LUŇÁKOVÁ

Pražské divadlo Alfred ve dvoře připravilo přehlídku nezávislých slovenských tvůrců, která probíhala průběžně po celý říjen. Pozornost se upřela zejména na režiséra Andreje Kalinky a seskupení Med a prach. Jde o kolektiv autorů a interpretů, který lze popsat nejlépe tím, co nedělá: nevěnuje se jediné formě ani jedinému jazyku. Scénickou tvorbu Medu a prachu lze charakterizovat zároveň jako výtvarné umění, performanci, ale i jako instalaci, koncert – nebo divadlo. Na specifikaci uměleckého druhu ale vlastně nezáleží, u jejich děl je totiž daleko zajímavější položit si otázku, jak jsou utvořena.

Med a prach zkoumají prostředky a způsoby vyjádření vždy v konkrétnosti daného tématu. „Jak“ je klíčové a uskutečňuje se v závislosti na tom, o čem se mluví, a nic není určeno dopředu. Mezi tématy, k nimž se kolektiv obrací, patří například rozdíl mezi teorií a praxí, otázka, kdo že je to člověk, nebo síla vztahu nevědomí a poznání.

Nesrozumitelnost

Med a prach se často vyslovují paradoxem a ve znaku mají nesrozumitelnost, která nám znemožňuje vypovídat o tom, co se odehrávalo na jevišti, v jednoduchých větách shrnujících fabuli, ale která pokouší paměť diváka, jeho pozornost a senzibilitu. Nejsou tak ve své tvorbě svázáni ani jazykem, ani jinou omezující nutností. Jsme svědky intenzivní rešerše vedené touhou po jazyku vlastním, a přesto sdělném, po osobních, a přesto univerzálních tématech. Nacházíme se na prahu poezie, kde je každý moment celkem sám o sobě, ale současně se všechny navzájem doplňují a podporují.

V Alfredu jsme měli možnost seznámit se s prací skupiny hned dvakrát, prostřednictvím

Foto Noro Knap

představení *eu.genus* a *Temná noc +/- Obrazy pre srnky*. *eu.genus* je inscenace, která se – slovy Andreje Kalinky – ptá, „co je to dobrý rod“. Vcházíme do otevřeného ateliéru, ve kterém je práce v plném proudu; máme tak dojem, že přicházíme pozdě, že vše už tu bylo dřív než naše oči. V ateliéru se tančí, protahuje, rozvíjí, modeluje, ale i zvučí, zpívá a hraje. Tento prostor působí jako dokument o vzniku jednoho díla a zároveň jako jeho přímé uskutečňování.

Na tom by ještě nebylo nic zvláštního – být na jevišti již před takzvaným začátkem, a tím jej zpochybnit, je dnes již takřka úzus. Zde odložený začátek ovšem nepůsobí jako volba konceptu, ale spíše jako pobídka diváka k meditaci. Během představení se setkáváme s celou řadou podivných postav, s člověkem, jehož tělo postupně srůstá s různými kusy nábytku, ať už je to stůl, židle či baletizol, nebo s drobným mužičkem mluvícím rychlou španělštinou, který jako konferenciér vede aukci kusu hlíny a s pomocí masky se proměňuje v divokého ducha. Spoluzakladatel skupiny, výtvarník Juraj Poliak,

permanentně sochá a črtá, aby nás pak ve stejné rozmělněném konci provedl výstavou za doprovodu sboru, který právě zkouší novou skladbu. Dění na scéně se neustále proměňuje, obrazně se tu odvíjí, jak uvádí režisér v anotaci, „cesta k soše“. Nezaměnitelnou roli hraje hudba, ať už autorská – Kalinka je také skladatel – nebo převzatá (gruzínské lidové písně či klasika).

S pečlivostí vědce

Temná noc +/- Obrazy pre srnky, druhá realizace, již Alfred ve dvoře ve své přehlídce nabídl, je zase proměnlivou komorní inscenací pro několik diváků a jednu herečku. Ta v pološeru, vizuálně na hraně snu a skutečnosti, pokleká k velkému kvádru hlíny, ze kterého odkrývá v úplném tichu archeologickými štětečky nejprve snad kost, pak jakýsi nástroj. A zatím se zemina neustále hýbe, vlivem vibrací hudby a hlasů, vycházejících z útrobu kvádru, jako by snad byl uvnitř uvězněný obří reproduktor. A herečka pracuje dál, v bílém ochranném obleku, s pečlivostí vědce odhaluje jednu vrstvu za druhou.

Za zády se divákům ozývá zpěv a jemné melodie Andreje Kalinky. Vtom herečka odchází do bílé, průhledné místnosti, kde se svléká a omývá své tělo, zatímco jí nad hlavou krouží zlatá koruna, vrhající pohyblivý stín. Poté, co přečte úryvek v italštině, zabalená do umělohmotného pláště, vyzve nás, abychom šli ven. Ve vnitrobloku, už mimo divadelní prostor Alfreda ve dvoře, výtvarník Juraj Poliak v dešti tiskne na velké ruční tiskárně kopie jednoho a téhož obrazu.

Inscenace Andreje Kalinky bývají často označovány přívlastkem „alternativní“. Tím se však poněkud zamlžuje jejich podstata. Nejsou totiž alternativou k nějakému hlavnímu proudu; stojí zcela samostatně a vzpírají se srovnání s jakýmkoli jiným dílem. A to je ten nejvýraznější dojem, jaký si divák z divadla odnáší.

Autorka je herečka.

Med a prach: eu.genus. Režie Andrej Kalinka, dramaturgie, asistent režie Milan Kozánek, sochy, malby, instalace Juraj Poliak, Andrej Kalinka, hudba T. L. de Victoria, Jacques Arcadelt, Petr Iljič Čajkovskij, John Dowland, Andrej Kalinka, gruzínské lidové písně, performeři a spoluvtvořci Zebastián Mente Maligna, Lívia Balážová, Daniel Raček, Ján Morávek, Juraj Poliak, Andrej Kalinka. Psáno z představení 26. 10. 2019, Alfred ve dvoře, Praha.

Med a prach: Temná noc +/- Obrazy pre srnky. Koncept Andrej Kalinka, Juraj Poliak, grafiky Juraj Poliak, hudba Andrej Kalinka, T. L. de Victoria, režie Andrej Kalinka, účinkují Mária Danadová, Andrej Kalinka, Juraj Poliak. Psáno z představení 27. 10. 2019, Alfred ve dvoře, Praha.

divadelní zápisník

Solidarita není pocit, ale praxe

JIŘÍ HONZÍREK

Už dvanáct let působí v Berlíně organizace LAFT. Funguje v principu jako odborová a oborová podpora pro divadelní nezávislou scénu. Spravuje rozsáhlou síť umělců a uměleků na volné noze, propojuje, informuje, organizuje a především lobbuje u místních politiků za důstojné pracovní podmínky nezávislých divadelníků. Třináct let fungování v tomto sektoru mě naučilo, že institucionální podpora od subjektů, jako je v českém prostředí Asociace nezávislých divadel nebo Nová síť, je zcela klíčová.

Záříjové setkání berlínské scény (7th Industry Get Together of the Independent Performing Arts) hostilo letos také zástupce a zástupkyně z České republiky. Byl jsem

mezi nimi. Náš pobyt zaštitila meziměstská platforma PRALIN (PRAha + berLIN), která se pokouší o kulturní výměnu v oblasti nezávislého divadla mezi metropolními vzdálenými pouhých tři sta kilometrů.

Pražská nezávislá scéna má již pevnou pozici a její rozvoj je stále koordinovanější, přesto pořád platí, že učit se jezdíme my do Berlína. Berlínské prostředí nezávislého divadla je pověstné. Pestrá paleta divadel, jevišť, forem, žánrů a hlavně lidí, kteří se rozhodli jít do rizika prekarizované práce. „Berlínská scéna je především mezinárodní a mezioborová. Zásadní je pro Berlín funkční kurátorský přístup a spousta projektových prostorů, které umožňují proměnlivější umělecké akce oproti formátům inscenace či regulérní repertoárové dramaturgie,“ říká mi koordinátor projektu PRALIN Petr Dlouhý.

Na konferenci bylo brzy jasné, jak silně ovlivňuje práci německých divadelníků politická realita země. Přijíždíme z Východu, který stále hledá svoji tvář a kde životní postoje příliš často definuje dokola omílaný antikomunismus a odpor k levicovým konceptům organizace společnosti. Otázky po smyslu potýkání se s větrnými mlýny v Česku na sebe nenechají dlouho čekat. Má člověk bojovat

za každou cenu za často extrémně pomalé zlepšování zanedbané situace doma, anebo se přesouvat tam, kde již věci fungují a prostředí je rozvinuté? Jakou povinnost máme k místu, z něhož pocházíme? A jak by to na světě vypadalo, kdyby všichni chodili „za lepším“? Pokud děláte nezávislé divadlo v Praze, pokukujete po Berlínu, ale pokud kdekoli jinde v Česku, pokukujete po Praze...

Organizátoři setkání berlínské scény směřují v programu konference k radikálnímu zjemnění třech ploch antagonistických sociálních bublin, k hlubšímu pochopení původu nenávislosti ve společnosti a k odpovědnosti umělců za společenské pohyby – jednoduše řečeno, reagují na volební úspěchy nacionalistické Alternativy pro Německo (AfD). Oficiální téma symposia zní Solidarita nezávislé scény. U pultu zahajovacího večera se střídají hosté. „Jsme zodpovědní za znovuvytváření vztahů mezi společností a politiky. V našich divadelních hrách se neobracíme proti těm, které tušíme za volebními úspěchy rasistických stran, ale hrejme právě pro ně. Stavme se za solidaritu mezi sociálními bublinami,“ říká čtyřiašedesátiletá Sabine Bangert, zastupitelka za Zeleň. Hlavním hostem je sociolog Heinz Bude, autor letošní knihy *Solidarität. Zukunft einer*

grossen Idee (Solidarita. Budoucnost velké myšlenky). Svoji řeč shrnuje lakonicky: „Solidarita není pocit, ale praxe.“

Kromě intenzivní sebereflexe a vzájemné pozitivní kritiky se samozřejmě jedná o ekonomických tématech: „Fond města má ve svých podmínkách minimální mzdu pro participující umělce a nutno dodat, že město zároveň poskytuje adekvátní finance, aby ty podmínky mohly být naplněny. Nedokážu si představit, že něco takového funguje u nás, když ani největší státní či městské granty nedokážou zaplatit participující umělce adekvátně,“ říká Petr Dlouhý a dodává: „Na druhou stranu je Berlín totálně přesaturovaný umělci – cca šest tisíc nezávislých umělců a pět set skupin. Dosáhnout na městské dotace je tak mnohem složitější.“

Pro pražské nezávislé divadlo šlo o jedinečnou příležitost napojit se na inspirativními počiny nabitou berlínskou, potažmo celoněmeckou scénu. Vedlejší efektem této aktivity je ovšem zvětšování vzdálenosti mezi podmínkami k práci v české metropoli a ve všech ostatních tuzemských městech. Dokonce i kulturně pestré Brno v tomto sektoru za Prahou výrazně zaostává.

Autor je divadelní režisér.